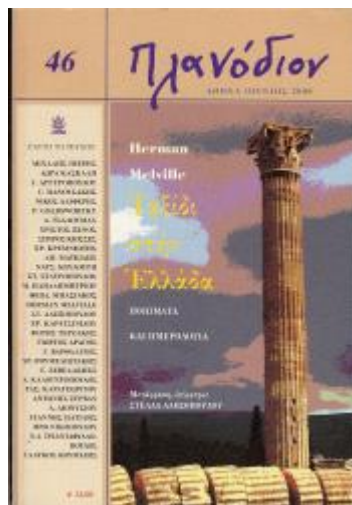

Φάκελος Γκορένκο - Η συνέχεια (περ.Πλανόδιον, τχ. 46, Ιούνιος 2009)

Φάκελος Γκορένκο - Η συνέχεια (περ. Πλανόδιον, τχ. 46, Ιούνιος 2009)

Δείτε επίσης: <http://www.youtube.com/watch?v=WLteadNz4D0>

Φάκελος Γκορένκο - Η συνέχεια

Στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού, Δεκέμβριος 2008 αρ. 45, με αφορμή το αφιέρωμα στην ρωσίδα ποιήτρια Άννα Αχμάτοβα, διαβάζοντας προσεκτικά τα βιογραφικά της στοιχεία επισημάναμε ότι ο ελληνικής καταγωγής ελληνογνώστης και ελληνολάτρης αδελφός της Αντρέι Γκορένκο αυτοκτόνησε στην Αθήνα το 1920. Από έρευνα που έκαναν ο Γιάννης Πατίλης και Γιώργος Ζεβελάκης στον ημερήσιο τύπο της εποχής ήρθαν στο φως δημοσιεύματα και άρθρα έγκριτων λογοτεχνών που αναδείκνυαν το μοιραίο συμβάν.

Είχαμε διατυπώσει τότε την άποψη ότι η έρευνα, που δεν προλάβαινε να ολοκληρωθεί λόγω της επικείμενης έκδοσης του τεύχους, θα έπρεπε να συνεχιστεί. Και την συνεχίσαμε πιάνοντας το νήμα από ένα συγκεκριμένο κομμάτι του άρθρου του Νιρβάνα στην εφημερίδα Εστία.

“και όταν οι θεοί του επήραν το μονάκριβον αγόρι του, επήγε και του edιάλεξεν ένα τάφον εις το υψηλότερον μέρος του Νεκροταφείου των Αθηνών. Και τον τάφον αυτόν τον ηθέλησεν όχι μόνο τάφον του παιδιού του, αλλά τάφον της οικογενείας Γκορένκο. Ωνειρεύετο να κοιμηθή και αυτός εκεί μίαν ημέραν, δια να έχη πάντοτε εμπρός του, όπως έλεγε, την Ακρόπολιν, τον Υμηττόν, τον Σαρωνικόν”.

(εφ.Εστία, Πέμπτη 20 Φεβρουαρίου 1920, σελ. 1)

Ακολουθήσαμε πιστά τον χάρτη των λέξεων του Παύλου Νιρβάνα, συμβουλευτήκαμε τα αρχεία των φακέλων του Α΄ Νεκροταφείου Αθηνών με την βοήθεια των εξυπηρετικών υπαλλήλων του, ανηφορήσαμε τέλος μέχρι το υψηλότερο, πράγματι, σημείο του Κοιμητηρίου και κοντά στην πλαϊνή του είσοδο, που βρίσκεται επί της οδού Μάρκου Μουσούρου, εντοπίσαμε τον τάφο της οικογενείας Γκορένκο. Ογδονταεννέα χρόνια μετά επιβεβαιώσαμε μέχρι κεραίας όσα ανέφερε –βασισμένος κι αυτός σε πληροφορίες του οικογενειακού τους φίλου Μιλτιάδη Σμπαρούνη- στο άρθρο του ο Νιρβάνας στην εφημερίδα Εστία. Ο τάφος απλός, λιτός, με μια μικρή μαρμάρινη πλάκα που πάνω της αναγράφονται δύο ονόματα με κεφαλαία, Τέτα σε ρωσικό και Αντρέας σε ελληνικό αλφάβητο. Η έκπληξη και συγκίνησή μας ήταν μεγάλη. Και θελήσαμε να την μοιραστούμε με συνεργάτες και φίλους του περιοδικού και να αποδώσουμε τιμή σ' αυτόν τον άνθρωπο που τόσο αγάπησε την Ελλάδα, κάνοντας στις 15 Φεβρουαρίου του 2009 ένα μικρό μνημόσυνο. Αφήσαμε λίγα λουλούδια στον τάφο, η ρωσίδα μεταφράστρια και συνεργάτις του περιοδικού Ευγενία Κριτσέφτσκαγια διάβασε το ποίημα της αδελφής του Αντρέι Άννας Αχμάτοβα *“Ήρεμα κυλάει ο Ντόν, ο ήρεμος, στην κοίτη”* στα ρώσικα, ο ποιητής Τάσος Γαλάτης το απάγγειλε στα ελληνικά και η σοπράνο Μάιρα Μηλολιδάκη με την συνοδεία της βιολοντσελίστας ClaireDemeulenaere το ερμήνευσε σε μουσική του συνθέτη Χάρη Βρόντου. Από γύρω συνέβαλαν καταλυκτικά ο Σαρωνικός, ο Υμηττός και η Ακρόπολη.

Τον αρχικό ενθουσιασμό μας όμως διαδέχθηκε για λίγο η αμηχανία και κατόπιν το φλογερό πείσμα να ανακαλύψουμε τι ακριβώς έκρυβαν τα δύο αυτά ονόματα της μαρμάρινης πλάκας. Από τα βιογραφικά στοιχεία που είχαμε προέκυπτε ότι το παιδί που πέθανε στην Αθήνα κι έγινε η αφορμή της αυτοκτονίας ήταν αγόρι, ονόματι Κύριλλος. Ποια ήταν επομένως αυτή η Τέτα; –μια και η ρωσίδα φίλη μάς διευκρίνισε πως το Τέτα είναι αποκλειστικά γυναικείο υποκοριστικό. Και πού ήταν λοιπόν θαμμένος ο Κύριλλος για τον οποίο αγοράστηκε αρχικά αυτός ο τάφος; Κι έπειτα γιατί ο Αντρέι αναγράφεται ως Αντρέας και μάλιστα με ελληνικούς χαρακτήρες; Μήπως αυτός ο Αντρέας είναι ο δεύτερος γιός του Αντρέι, που γεννήθηκε το 1920 από την επιζήσασα της απόπειρας σύζυγό του Μαρία Σμουντσίλλο; Καθόλου απίθανο, μια κι αν ζούσε ακόμη θα ήταν ήδη 89 ετών. Αν είναι όμως έτσι δεν θα έπρεπε να αναγράφεται και το όνομα του πατέρα Αντρέι; Υπήρχε μια ακόμη σημαντικότερη πληροφορία· ο τάφος ήταν πληρωμένος κανονικά μέχρι και το 2008. Αυτό αποδείκνυε αυτομάτως την ύπαρξη κατιόντων. Κάποιος υπήρχε λοιπόν που νοιαζόταν, κάποιος θυμόταν και φρόντιζε.

Για να βρούμε έναν ακόμη μίτο στο λαβυρίνθο, προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε τα αρχεία του 6^{ου} αστυνομικού Τμήματος Αθηνών, που είχε επληφθεί του συμβάντος σύμφωνα με την αρθρογραφία των εφημερίδων της εποχής. Πληροφορηθήκαμε όμως ότι πλέον εδώ και πολλά χρόνια είχε ενσωματωθεί με το τμήμα Μεταξουργείου, τα δε αρχεία του –μετά από συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής και αξιολόγησης- πιθανότατα να κατέληξαν στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, όπου όμως, μας είπαν ότι δεν είναι ακόμα ψηφιοποιημένο το υλικό της περιόδου που μας ενδιέφερε. Επί πλέον υπάρχει πάντοτε η πιθανότητα να έχουν καταστραφεί, κατόπιν εντολής, ως μη σημαντικά.

Μετά από πολύμηνο κύκλο ερευνών και προς άλλες κατευθύνσεις και αφού στην πορεία διαπιστώσαμε πως δεν υπάρχουν απόγονοι της οικογένειας Γκορένκο, εντοπίσαμε εντέλει τον άνθρωπο κλειδί, τον άνθρωπο που επί δεκαετίες φρόντιζε, πλήρωνε και διατηρούσε τον οικογενειακό τάφο· ήταν η σύζυγος του υιού Αντρέα Γκορένκο, Λία. Υπερήλικη αλλά θαλερή, με ξεκάθαρο νου και γεμάτη αγάπη ακόμη για τον Αντρέα, που θεωρούσε πάντοτε ιδιαίτερα χαρισματικό πλάσμα. Μας είπε πως δεν ήξερε τίποτα για το θέμα της αυτοκτονίας και ξεπλάγη τρομερά όταν το έμαθε από τις αναδημοσιεύσεις παλαιών άρθρων εφημερίδων της εποχής, που έγιναν στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού. Απάντησε όμως πρόθυμα στις ερωτήσεις μας και έλυσε τα περισσότερα από τα αινίγματα του τάφου. Η Λία δεν γνώρισε τα πεθερικά της, όλες οι πληροφορίες που μας έδωσε είναι μέσα από τις διηγήσεις του Αντρέα. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με την σειρά.

Ο Αντρέας γεννιέται στις 30 Σεπτεμβρίου του 1920 στην Αθήνα από την Μαρία Σμουντσίλλο η οποία επέζησε μετά την απόπειρα αυτοκτονίας που έκανε μαζί με τον άντρα της Αντρέι Γκορένκο στις 12 Φεβρουαρίου της ίδιας χρονιάς. Όπως είπαμε ο Αντρέας αγνοούσε πλήρως το όλο θέμα της αυτοκτονίας, Η Μαρία βρίσκεται σε δεινή ψυχολογική και οικονομική κατάσταση. Ωστόσο εν τω με-

ταξύ η ελληνική Αθηναϊκή κοινωνία της εποχής έχει ήδη ευαισθητοποιηθεί και ειδικώς αλλά και γενικώς με το συνολικό θέμα των Ρώσων προσφύγων που διωγμένοι από την λύσαν του μπολσεβικισμού υποφέρουν στην Ελλάδα, μέσω των άρθρων στις εφημερίδες, και των ευεργετικών -λεγομένων- θεατρικών παραστάσεων. Έτσι στην κρίσιμη αυτή στιγμή παρεμβαίνει η Βασίλισσα Όλγα -ρωσικής καταγωγής και άρτι αφιχθείσα από την Ιταλία όπου ήταν εξόριστη- και δίνει λύσεις. Αγοράζει τα πρώτα ρουχαλάκια του μωρού, φροντίζει για τα άμεσα έξοδά του, και το κυριότερο δίνει ένα ελληνικό όνομα στην Μαρία ή οποία έκτοτε εμφανίζεται ως Μαρία Σκορδούλη· μετά από αυτή την ελληνοποίηση μπορεί και την διορίζει ως νοσοκόμα στο Δημοτικό Νοσοκομείο Αθηνών. Από τότε ο Αντρέας μεγαλώνει σαν Έλληνας, αυτή άλλωστε ήταν και η εντολή της μητέρας του η οποία κάποια στιγμή έπαψε εντελώς να του μιλά ρωσικά -επιπλέον την ενοχλούσε που το παιδί τα μιλούσε με ελληνική προφορά. Η ίδια δεν είχε καθόλου συναναστροφές με άλλους ρώσους πρόσφυγες και προπαντός του είχε εμψύσει την πεποίθηση ότι δεν υπήρχε καμία περίπτωση γυρισμού στην Ρωσία. Τώρα είσαι Έλληνας, του είχε πει, η ζωή σου είναι εδώ. Άριστος μαθητής τελειώνει το Πρακτικό Λύκειο Αμπελοκήπων το 1938 και μετά από εξετάσεις εισάγεται στην Σχολή Ικάρων, η οποία με την κήρυξη του Β΄ παγκοσμίου Πολέμου μεταφέρεται στην Ροδεσία, απ' όπου μόλις αποφοιτά φεύγει κατ' ευθείαν για τον πόλεμο με τις Ελληνικές εκστρατευτικές δυνάμεις στο σώμα της αεροπορίας.

Αργότερα θα πολεμήσει στον πόλεμο της Κορέας και συγκεκριμένα με το 13ο Σμήνος βομβαρδιστικών ως επισμηναγός όπου και παρασημοφορείται και κατόπιν ως Διοικητής από 11.11.1950 έως 21.12.1952. (βλέπε το βιβλίο του Πανελληνίου Συνδέσμου Βετεράνων Αεροπορίας *Η δράση του 13ου Σμήνους Μεταφορών 1950-1955, Ελληνικά φτερά στον πόλεμο της Κορέας*-Μάιος 2005). Είναι από τους λίγους που επέζησαν. Διακρίνεται, και όταν επιστρέφει γίνεται Διοικητής της Σχολής.

Εν τω μεταξύ το 1939 πεθαίνει η μητέρα του Μαρία, αφήνοντάς του την καταπληκτική εντολή, να μην αναγραφεί το όνομά της στον οικογενειακό τάφο των Γκορένκο, όπως άλλωστε δεν είχε αναγραφεί -ενώ εκείτετο- και το όνομα του συζύγου και εξαδέλφου της Αντρέι. Ο Αντρέας για μια ακόμη φορά την υπακούει. Δεκαεννιά χρόνια μετά την αγορά του, ο τάφος φιλοξενεί επιτέλους τους τρεις αρχικούς πρωταγωνιστές του παλαιού δράματος· ωστόσο στην μικρή μαρμάρινη πλάκα του υπάρχει μόνο το πρώτο χάραγμα, το γραμμένο στα ρωσικά υποκοριστικό Τέτα. Και, ...Τέτα, απαντούσε ο μικρός Κύριλλος με τα στραβά σπασμένα λογάκια του, όταν τον ρωτούσαν πιο είναι το όνομά του. Η ιδιοτροπία της ιστορίας θέλει κάποια πράγματα να μείνουν ανεξήγητα. Αποφάσεις και επιλογές στην σφαίρα της υποθετικής ερμηνείας. Έτσι δεν θα μάθουμε ποτέ ποιοι λόγοι οδήγησαν την Μαρία Σμουντσίλο - Σκορδούλη σ' αυτή την παράξενη και σκληρή εντολή. Μπορούμε βεβαίως να εικάσουμε.

Το 1952 ο Αντρέας κατόπιν δικής του αιτήσεως αποστρατεύεται και εκπληρώνει την παλιά του επιθυμία -που λόγω οικονομικής στενότητας δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει αμέσως μετά το Λύκειο- και σπουδάζει στο Πολυτεχνείο στη Σχολή Μηχανολόγων- Ηλεκτρολόγων. Το 1958 αποκτά MasterinElectrical Engeneering από το Πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης. Άνθρωπος δραστήριος, ευχάριστος, ψυχικά δυνατός, ιδιαίτερος σωματώδης, που ξεχώριζε για την εμμονή του με την ελληνική γλώσσα -διορθώνει ευγενικά όποιον συνομιλητή του κάνει κάποιο εκφραστικό λάθος, ο Αντρέας παντρεύεται με την Λία Κοσσαρά το 1958. Το 1965, και ενώ δουλεύει ήδη από το 1961 στην Ελβετία ως μηχανικός, ταξιδεύει στην Αγγλία όπου συναντά για πρώτη φορά την θεία του Άννα Αχμάτοβα, με την ευκαιρία της αναγόρευσης της μεγάλης ρωσίδας ποιήτριας ως ομοτίμου διδάκτορος του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Η στιγμή πρέπει να ήταν εξαιρετικά συγκινητική. Η Αχμάτοβα βλέπει στο πρόσωπο του Αντρέα τον αδικοχαμένο αδελφό της Αντρέι, και του αφιερώνει την ποιητική της σύνθεση με τίτλο Ρέκβιεμ. Ο Αντρέας Γκορένκο επιστρέφει με την γυναίκα του το 1967 από την Ελβετία στην Ελλάδα, όπου ζει και εργάζεται μέχρι το 1976, που πεθαίνει χτυπημένος από καρκίνο στις 8 Ιουνίου.

Πενήντα έξι χρόνια μετά από τότε που γράφτηκε το πρώτο όνομα Τέτα, στο μάρμαρο χαράζεται το όνομα και του δεύτερου γιου του Αντρέι Γκορένκο, Ανδρέας στα ελληνικά αυτή τη φορά. Με τον θάνατό του τελειώνει το δέντρο των Γκορένκο. Κλείνει και η ιστορία του οικογενειακού τους τάφου στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών που τους φιλοξένησε για ογδονταεννέα ολόκληρα χρόνια με την φροντίδα και της αγαπημένης του Λίας, την οποία ευχαριστούμε για τις πολύτιμες πληροφορίες

ρίες και το φωτογραφικό υλικό που μας παρείχε για τις ανάγκες του κειμένου. Επίσης στα πλαίσια της έρευνάς μας είχαμε την τύχη να συναντήσουμε την κυρία Βασούλα Παπαδιά, χήρα του Βασίλη Παπαδιά, η οποία είχε την καλοσύνη να μας δώσει φωτοτυπίες επιστολών του Αντρέα Γκορένκο της περιόδου που φοιτούσε στην Αμερική στο Columbia από το 1956 έως το 1958, προς τον επιστήθιο φίλο και συνάδελφό του.

Λόγω ελλείψεως άλλων κατιόντων υπάρχει ο κίνδυνος η χρήση του τάφου να επιστρέψει στο Δήμο Αθηναίων για να παραχωρηθεί εκ νέου προς χρήση. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνει ανακομιδή των οστών των κεκοιμημένων και ουσιαστικά θα σβηστεί ένα κομμάτι της ιστορίας και κυρίως της τιμής και της μνήμης που αξίζει στους ανθρώπους αυτούς. Είναι πολύ σημαντικό ο τάφος αυτός να διατηρηθεί. Να ανακηρυχθεί, μέσα από τις διαδικασίες της Επιτροπής Προστασίας Αθηναικών Μνημείων της διεύθυνσης Μελετών του Δήμου Αθηναίων, ως διατηρητέο **Μνημείο**, προκειμένου να αναδειχθεί μέσω αυτού η σχέση της μεγάλης ρωσίδας ποιήτριας Άννας Αχμάτοβα με την Ελλάδα, όχι μόνο λόγω της μαρτυρούμενης από τον Παύλο Νιρβάνα ελληνικής καταγωγής των Γκορένκο (και φυσικά της ίδιας) από τον Κρητικό προπάππο Γεροσπαθιά, αλλά και λόγω τού ότι τόσο ο Αντρέι όσο και ο Αντρέας διάλεξαν να ζήσουν και να πεθάνουν -μ' όλη την βαρύτητα που συνιστά αυτή η δεύτερη επιλογή- στην Ελλάδα. Ο πρώτος ως ελληνολάτρης τραγικός επισκέπτης της και ο δεύτερος σε όλα τα επίπεδα ζωής, από τη γέννησή του και τις σπουδές ως τη συμμετοχή του στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον πόλεμο στην Κορέα και τις επανειλημμένες πολεμικές διακρίσεις του. Περιποιεί τιμή για την Ελλάδα να φιλοξενεί στην αγκαλιά της δύο φλογερούς, κατ' επιλογήν τους, εραστές της.

Άλλωστε το Μουσείο της ποιήτριας στην Πετρούπολη, έχει ήδη δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το όλο θέμα της έρευνάς μας και για το νέο -βιογραφικού χαρακτήρα- υλικό που ήρθε στην επιφάνεια. Το αντίστοιχο ενδιαφέρον πιστεύουμε πως θα δείξει και η εν Αθήναις Ρωσική Πρεσβεία ώστε, με τις συνδιασμένες ενέργειες των πολλών ενδιαφερομένων, Ελλήνων και ξένων, ο τάφος αυτός να χαρακτηριστεί τελικώς διατηρητέο μνημείο. Ένα μικρό μα αληθινό μνημείο-ενθύμιο όχι μόνο των ελληνορωσικών αλλά και των παγκόσμιων περιπετειών του προηγούμενου αιώνα, φιλολογικών και άλλων.